

**MARXILAISEN YHTEISKUNTA- JA VALTIOTEORIAN KOKONAISESI-
TYKSEEN**

Raimo Blom: Yhteiskuntateoria ja valtio. Osuuskunta Vastapaino. Vaasa 1982. 296 s.

Raimo Blomin teos yhteiskuntateoria ja valtio perustuu hänen vuonna 1976 julkaisemaansa tutkimukseen 'Valtio, oikeus ja yhteiskunta'. Kuten hän uuden teoksensa esipuheessa toteaa, materialistisen valtio- ja oikeusteorian tutkimuksen alueella on 1970-luvun jälkipuoliskolla ja 1980-luvun alussa

ilmennyt useita kiinnostavia ja merkittäviä tutkimusalueita. Näitä ovat olleet mm. pääomaloogisen valtionjohtokeskustelun kritiikki, valtioteorian uudelleenarviointi marxismin kriisi -keskustelussa sekä suhteellisen vahva kotimainen, nimenomaan suomalaista kapitalismia, valtiota ja yhteiskuntaa koskeva tutkimus ja keskustelu. Blomin työ tähtää selvästi synteysiin. Itse hän määrittelee tutkimuksensa näin: »Nykyisessä muodossaan tutkimus pyrkii olemaan kattava valtio- ja oikeusteorian kokonaisesitys. Täten valtion ja oikeuden käsittämistä tarkastellaan kriittisesti sekä eri tieteellisiin muodostumiin liittyvässä historiallisessa kehityksessään että eri tarkastelutasoilla ja näitä vastaavissa ilmentymissään. Keskeisenä ajatuksena on se, että valtion ja oikeuden käsittäminen vaatii valtiota ja oikeutta koskevan keskustelun ja tutkimuksen historian kriittisen omaksumisen. Samoin tämä käsittäminen vaatii erilaisten teoreettisten ja metodologisten lähtökohtien valtiotutkimuksellisten seurausten kriittistä tarkastelua. Tutkimus pyrkii tarjoamaan aineksia molempiin omaksumistehtäviin. Silti on huomattava – jonka seikan tämä tutkimus toivottavasti myös yksityiskohdin osoittaa – että valtion ja oikeuden käsittämiseen liittyy vielä monia olennaisia ratkaisemattomia teoreettisia ongelmia ja tutkimusaukkoja.» (s. 8)

Tutkimustehtävän määrittelyssä kiinnitän huomiota kahteen seikkaan, joihin palaan arvioinnissani jäljempänä; ensinnäkin siihen, että kyseessä on *kattava valtio- ja oikeusteorian kokonaisesitys*, toiseksi siihen, että kokonaisesitystä ei tehtävämäärittelyssä ole rajattu materialistiseen traditioon. Teos jakautuu viiteen päälukuun. Aluksi kirjoittaja johdantoluvussa esittelee valtiota ja oikeutta koskevan porvarillisen ajattelun kehityspiirteitä. Toisen, suhteellisen suppean, luvun otsake on »Hegel, kansalaisyhteiskunnan ristiriitojen sovittaminen ja valtio». Laajin luku on kolmas, jossa kuvataan ja arvioidaan marxilaisen valtiota ja oikeutta koskevan ajattelun kehityspiirteitä. Seuraavaksi on vuorossa porvarillisen valtion ja oikeuden kehityksen tarkastelu, ja kirjan viimeinen luku keskittyy valtion konkreettisen toimintatavan tutkimuksen problematiikkaan.

Blomin kirja on ehdottomasti tarpeellinen. Maassamme ei toistaiseksi ole ollut yhtään marxilaisen valtiotutkimuksen kokonaisesittelyyn pyrkinyttä kirjaa. Tämä on merkinnyt selvää aukkoa erityisesti siksi, että vain valitettavan harva opiskelija on kyennyt kielitaidon puutteen vuoksi seuraamaan 1970-luvun valtiokeskustelua, koska valtaosa siitä on käyty saksalaisella kieli-alueella. Näin kuva marxilaisesta valtioteoriasta on usein jäänyt tavattoman yksipuoliseksi ja yksinkertaiseksi. Fraasinomainen Engelsin, Marxin ja erityisesti Leninin tunnetuimpien tekstien valtiota koskevien kohtien siteeraaminen on pitkälle 1970-luvulle ollut varsin tavallista yliopistollisissakin tutkielmissa. Blomin teos näyttää lisäksi erityisen hyödylliseltä siksi, että siihen

sisältyy paitsi keskeisten valtioteoreettisten kysymysten ansiokasta problematisointia, myös varsin laajoja eri koulukuntia ja ajattelusuuntia kuvaavia jaksoja sekä vielä laaja bibliografinen aineisto.

Kirja ei kuitenkaan ole aivan ongelmaton. Koska itse en ole enempää valtio- ja oikeusteorian asiantuntija kuin marxilainen tutkijakaan, en lainkaan ryhdy erittelemään kirjan päälukujen sisältöjä. Kiinnitän huomiotani vain eräisiin, lähinnä ulkoisiin ja rakenteellisiin seikkoihin, sekä hallinnontutkijana eräisiin kirjaan sisältyviin teeseihin hallintotieteestä, sen teoreettisesta perustusta sekä tieteellisestä luonteesta.

Silmiinpistävin seikka kirjassa on sen perusluonteen tietty kaksijakoisuus. Vaikka kirjoittaja esipuheessaan selvästi määrittelee julkaisunsa tutkimukseksi, näyttää hyvin selvältä, että hänellä on ollut mielessään oppikirjakäyttö. Mielestäni erityisesti ensimmäinen ja viimeinen luku edustavat selvää oppikirjanomaisuutta »valtiota ja oikeutta koskevan porvarillisen ajattelun kehityspiirteiden» esittelyn sekä »valtion konkreettisen toimintatavan tutkimisen» suuntaviivojen ja metodologisten huomautusten ja neuvojen määrittelyn muodossa. Oppikirjanomaisuuden vaikutelmaa lisäävät vielä se, että selvää tutkimustehtävää ei ole esitetty, sekä se, että suuri osa luvuista on otsikoitu muotoon »kehityspiirteitä». Sanotut seikat eivät sinänsä vähennä kirjan arvoa, mutta vaikuttavat kuitenkin niin, että sitä on hankala arvioida kiinteänä ja yhtenäisenä tutkimuksena.

Toinen, tietynasteisesti jo sisällöllinen huomautus liittyy esipuheessa mainittuun tavoitteeseen »valtio- ja oikeusteorian kattavasta kokonaisuudesta». On nimittäin niin, että teos on suhteellisen puhtaasti materialistista (marxilaista) ajattelua edustava ja esittelevä mutta ei sen sijaan läheskään samassa määrin »porvarillista», so. ei-materialistista valtio- ja oikeusteoriaa kuvaava. Itse asiassa 300-sivuisessa kirjassa vain sangen vähän tulee esitellyksi ei-marxilaisia teoreettisia ajattelutraditioita. Muilta osin perusta etenee Hegelistä ja Marxista 1970-luvun saksalaiseen marxilaiseen keskusteluun. Tässä mielessä ei teos ole koko valtio- ja oikeusteorian kokonaisuus.

Pysyäkseni pedanttina en malta olla huomauttamatta vielä toisesta vastaavanlaisesta seikasta. Kirjan edeltäjänä olleen monografian nimi oli Valtio, oikeus ja yhteiskunta. Nyt nimi on Yhteiskuntateoria ja valtio. Minusta aikaisempi nimi olisi pitänyt säilyttää, sillä teoksen sisältö on valtio- ja oikeusteoriaan painottuva. Ei uusi nimikään huono ole, mutta on ilmeistä, että se asettaa sisällölle vielä enemmän vaatimuksia kuin aikaisempi nimi. Ei vain sikäli, että yhteiskuntateoreettista ajattelua tulisi esitellä nykyistä laajemmin, vaan myös siksi, että valtiota, sen olemusta ja sen ilmentymismuotoja koskevaa teoreettista ainesta on nyt lupa odottaa enemmän. Siksi on valitettavaa ennen muuta valtiobyrokratian tutkimuksen mutta myös valtiontaloudellisten kysy-

mysten ja ongelmien – kuten kansainvälistyvän talouden – problematiikan poisjääminen.

Hallinnontutkijoille mielenkiintoisia ovat Blomin arviot ja teesit hallintotieteestä. Vaikka kyse on koko teosta ajatellen vain lyhyistä jaksoista ja luonnehdinnoista, en malta olla puuttumatta eräisiin Blomin teeseihin. Arvioidessaan hallintotutkimuksen perusteoreetikkoa, Max Weberiä, Blom väittää mm.: (1) että Weberin byrokratiateoria on ylihistoriallinen (s. 34), (2) että klassisen sosiologian (ja siten Weberin, JV) sosiologian kohteeksi muodostuu taloudesta ja historiasta irrotettu »sosiaalinen» (s. 35), (3) että Weberin ideaalityyppikonstruktiot ovat luonteeltaan sekä puhtaan historiallisina esiintymättömiä että todellisuuden esikuvista riippumattomia (s. 47) ja (4) että Weber vähentää kysymyksen legitimitteetistä viime kädessä laillisuuteen, toisin sanoen muodolliseen rationaalisuuteen (s. 47). Väitän vastaan. Ensiksikin sikäli, että kyseessä on tyypillinen marxilaisiin oppikirjoihin ja tutkimukseen 1970-luvulla pesiytynyt »yleistulkinta» tai »porvarilliseksi paikantaminen», joka monelta osin on aivan liian yleistävä. Tyypillinen on väite byrokratiateorian ylihistoriallisuudesta. Vähänkin syvemmin Weberin kirjoituksiin perehtyneelle on selvää, että byrokratiateoria on nimenomaan historiallinen. Väitteen ylihistoriallisuudesta voi käsittää vain sikäli, että kyseessä on Weberin metodin ja metodologisten oppien tulkinta suhteessa Marxin metodiin. Vaikka Weberin yhteiskunta ei ole kehittynyt marxilaisen ajattelun lainomaisten yhteiskunnan kehitysvaiheiden mukaisesti, on se silti historiallisesti kehittynyt. Olennaisin ero lienee vain siinä, että Weberillä sosialistinen yhteiskunta ei ole välttämättä kapitalistista yhteiskuntaa seuraava vaihe. Tässä ei ole mahdollisuutta keskittyä yksityiskohtaiseen argumentointiin. Tärkeätä on kuitenkin huomata se, että kaikissa yllä esiinnostetuissa neljässä kohdassa voidaan perustellusti olla täysin eri mieltä. Voidaanko esimerkiksi olla sitä mieltä, että Weber irroitti »sosiaalisen» taloudesta ja historiasta kun kerran hänen tutkimuksensa suurelta osin keskittyivät pohtimaan kapitalismin syntyä ja historiallisia edellytyksiä – ja kun hänellä byrokratian kehitys juuri sidottiin kapitalismin kehitykseen, jne. Muiltakin osin on todettava, että Blomin arvio hallintotieteen kehityksestä on liian yksinkertaistava. Koska kuitenkin näitä kysymyksiä käsittelevät jaksot ovat vain vähäinen osa teoksesta, ei niitä ole tarpeen eritellä enempää.

Parhaimmillaan Blomin teos on varsinaisten ydinkysymysten käsittelyssä. Hän osoittaa perehtyneensä marxilaisen valtio- ja oikeusteorian vaikeimpiinkin kysymyksiin poikkeuksellisen syvällisellä ja oivaltavalla tavalla. Olisi kuitenkin toivonut, että hän olisi voinut käyttää enemmän kapasiteettiaan suomalaisen kapitalismin ja valtio-oikeus-kompleksin kehitysyhteyksien erittelyyn. Nyt valtaosa »fakta-aineistoista» kuvaa Saksan Liittotasavaltaa ja

Ranskaa – seikka joka johtuu käytetyistä lähdeeteoksista ja on sinänsä ymmärrettävä.

Kaikkiaan Raimo Blomin tutkimus 'Yhteiskuntateoria ja valtio' on hyvä-tasoinen, oivaltava ja ansiokkaasti problematisoiva marxilaisen teorian piirissä käydyn keskustelun esitys, jolla tulee olemaan runsaasti käyttöä niin tutkimuksessa kuin opetuksessakin.

Juha Vartola